

Rapporten All-Archeo bv 2229

Archeologienota
Oud-Turnhout – Staatsbaan 59

Natasja Reyns

Bornem
2024

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bv

Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns

All-Archeo bv
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2024/12.807/258

© All-Archeo bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	6
2.3	Onderzoeksopdracht	6
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken	7
2.3.3	Werkwijze	10
2.4	Assessmentrapport	10
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	10
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	17
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	21
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	22
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	23
3	Samenvatting	25
4	Bibliografie	26
4.1	Publicaties	26
4.2	Websites	26
5	Bijlagen	27
5.1	Archeologische periodes	27

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2024K360

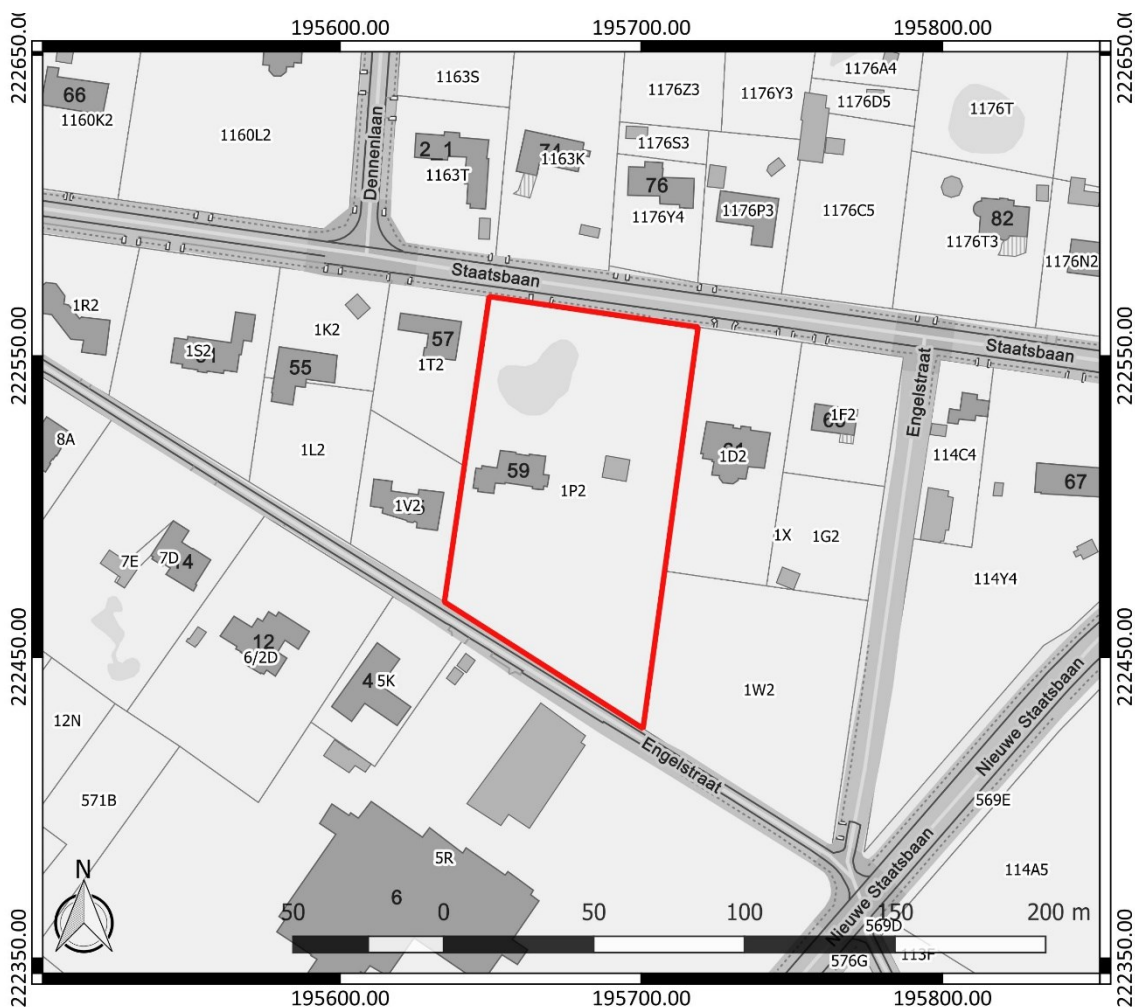
Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): provincie Antwerpen, Oud-Turnhout, Staatsbaan, Rode Goor Heyde

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 195634, 222426
- 195718, 222569

Kadastraal plan:

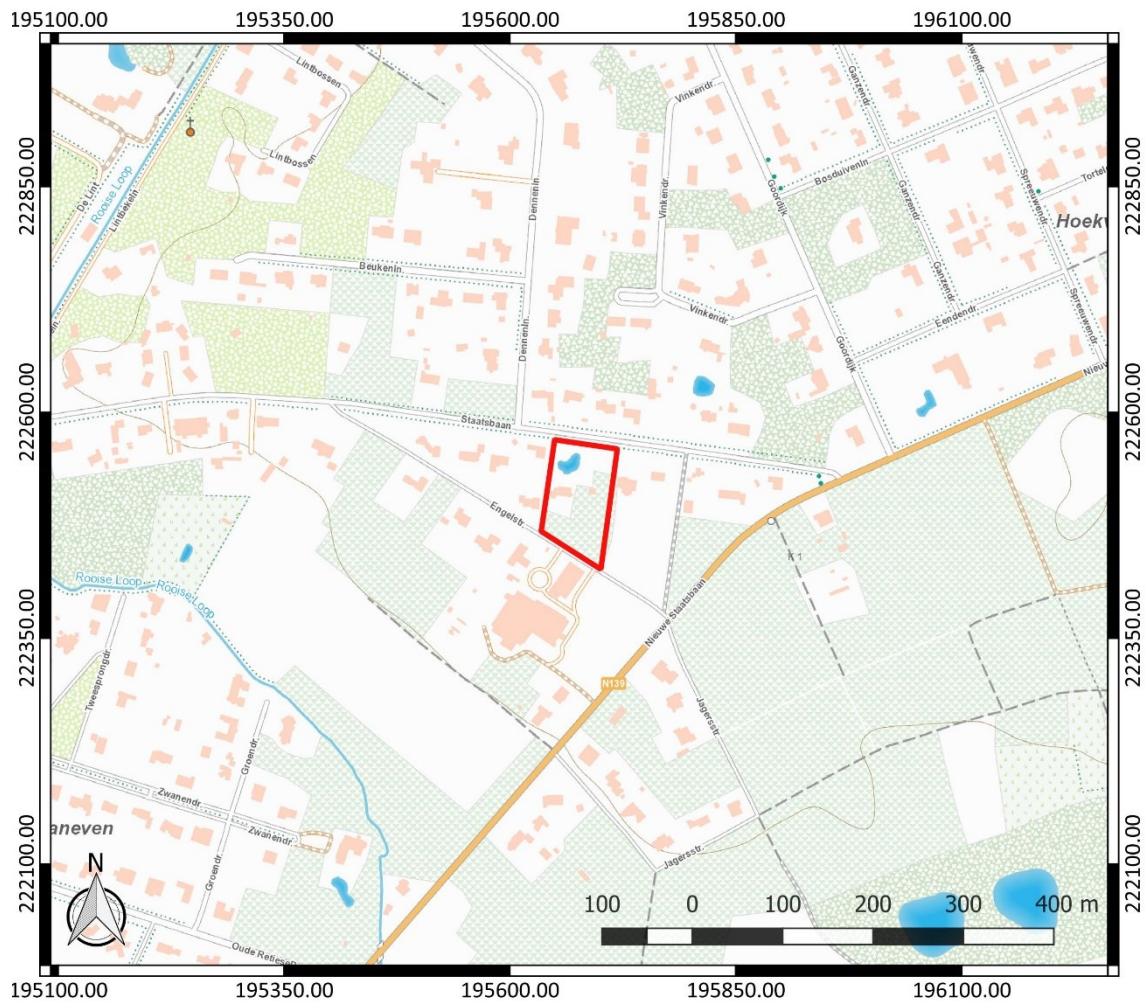

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Oud-Turnhout, Afdeling 3, sectie G, nummers 1P2

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 8432 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 03/12/2024 – 10/12/2024

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, metaaltijden, nieuwe tijd, nieuwste tijd, heide

Verstoorde zones: er zijn geen gekende verstoorde zones.

2.2 Archeologische voorkennis

Het onderzoeksgebied bevindt zich ter hoogte van een CAI-locatie (CAI ID 950920, zie ook hoofdstuk 2.4.3). Het gaat om een "zone met prehistorische occupatiesporen". Het zou ook kunnen gaan om sporen uit de metaaltijden.³

³ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Zwaneven 1 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/950920> (geraadpleegd op 6 december 2024).

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

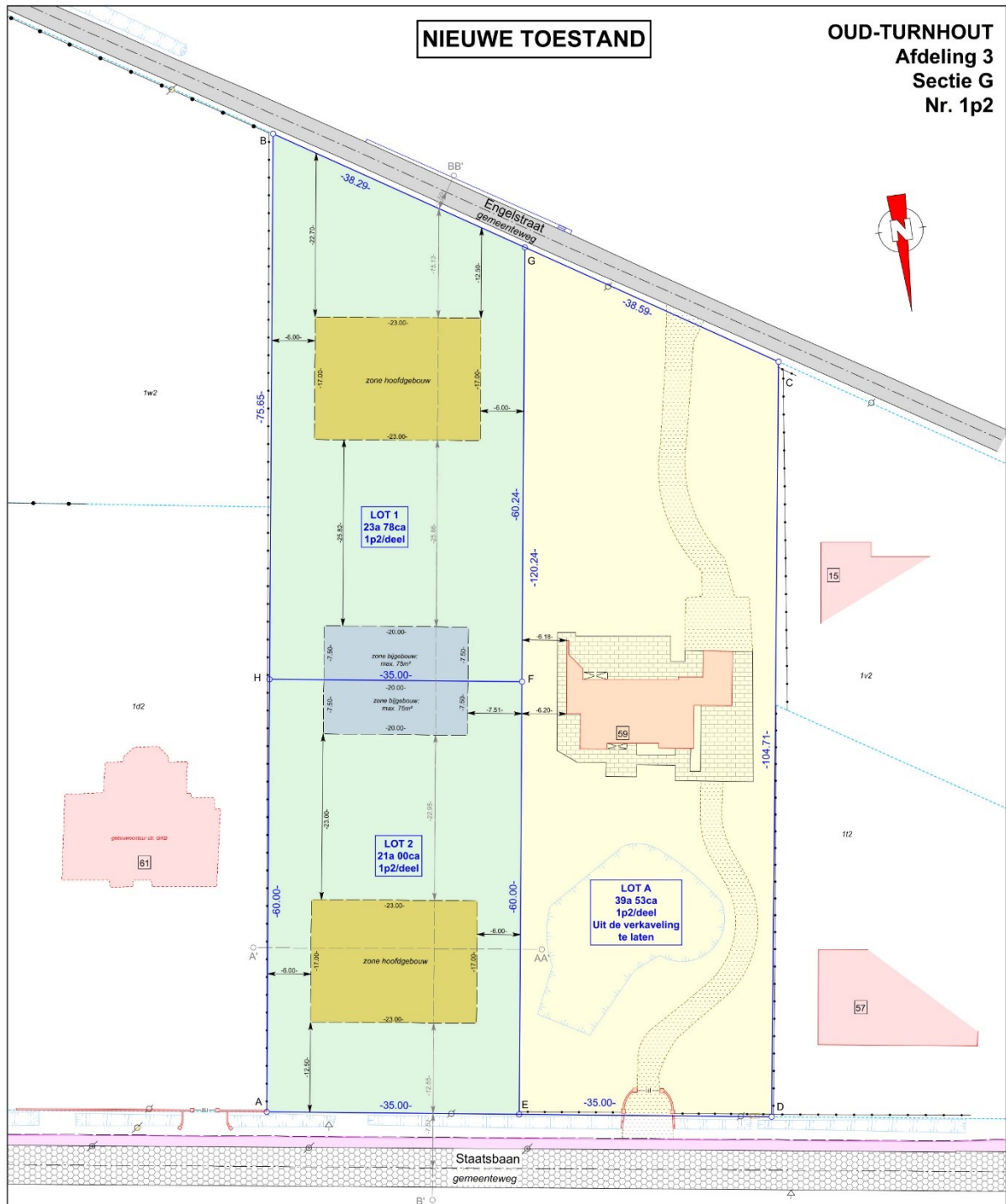
2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein zal een verkaveling gerealiseerd worden, bestaande uit 3 loten voor eengezinswoningen. Ter hoogte van lot A blijft de bestaande bebouwing behouden en worden geen nieuwe bodemingrepen gepland in het kader van de verkavelingsvergunning. Dit lot wordt uit de verkaveling gesloten.

Ter hoogte van loten 1 en 2 zullen wel bodemingrepen plaatsvinden die voortvloeien uit de verkavelingsvergunning. Een bestaand bijgebouw dient gesloopt te worden en ter hoogte van de nieuwe bouwzones zullen bomen gerooid worden.

De aanleg van woningen en bijhorende omgevingsaanleg betekent vermoedelijk een verstoring van ca. 80 cm tot 1,20 m diepte. De woningen mogen echter onderkelderd worden. Dit betekent plaatselijk een grotere verstoringdiepte. Nutsleidingen worden aangelegd vanaf de bestaande wegenis. De locatie van bijvoorbeeld vorstranden, nutsputten en huisaansluitingen, die de verstoringdiepte van de eengezinswoningen overschrijden, ligt in het kader van de verkaveling nog niet vast.

Een groot deel van de bestaande bomen op het terrein blijft behouden binnen de geplande verkaveling, omwille van de ligging van het terrein in een woonpark.

Figuur 3: Verkevelingsplan

Figuur 4: Boscompensatieplan

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) en de Atlas der Buurtwegen (1841) worden twee momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

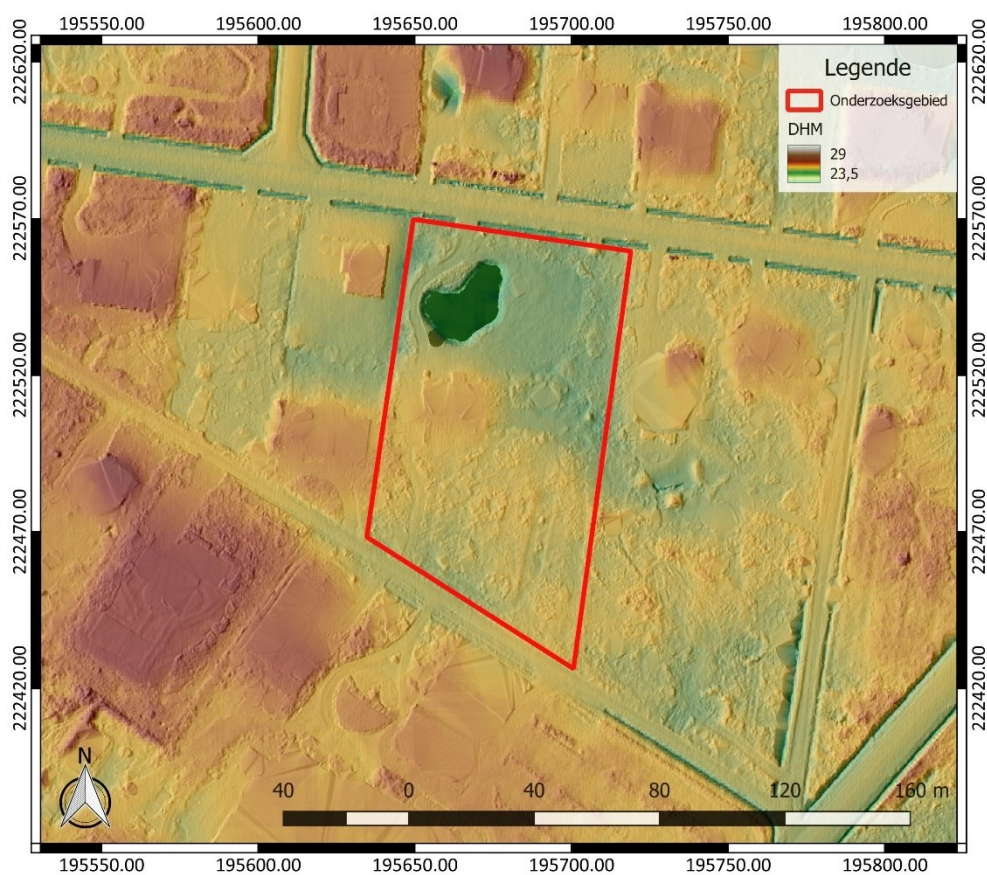
Het onderzoeksgebied is gelegen op vrij grote afstand ten zuidoosten van het historische centrum van Oud-Turnhout, tussen de Engelstraat in het zuiden en het oosten en de Staatsbaan in het noorden (Figuur 5). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woonparken. Ten westen en ten zuidwesten bevinden zich de Rode Loop, de Grote Calie en de Thaelemansloop, die afwateren in zuidwestelijke richting. Ten zuidoosten bevindt zich ook nog de Veepaailoop, die in het zuidoosten uitmondt in De Wamp (Figuur 7).

Geomorfologisch behoort Oud-Turnhout tot de Noorderkempen. Het wordt gekenmerkt door een cuestarug van de kleien van de Kempen, die zich gedeeltelijk onder dekzand bevinden en die plaatselijke duinen vormen. Het is een overwegend vlak landschap, met hoger gelegen dekzandruggen en lager gelegen beekvalleien.⁴

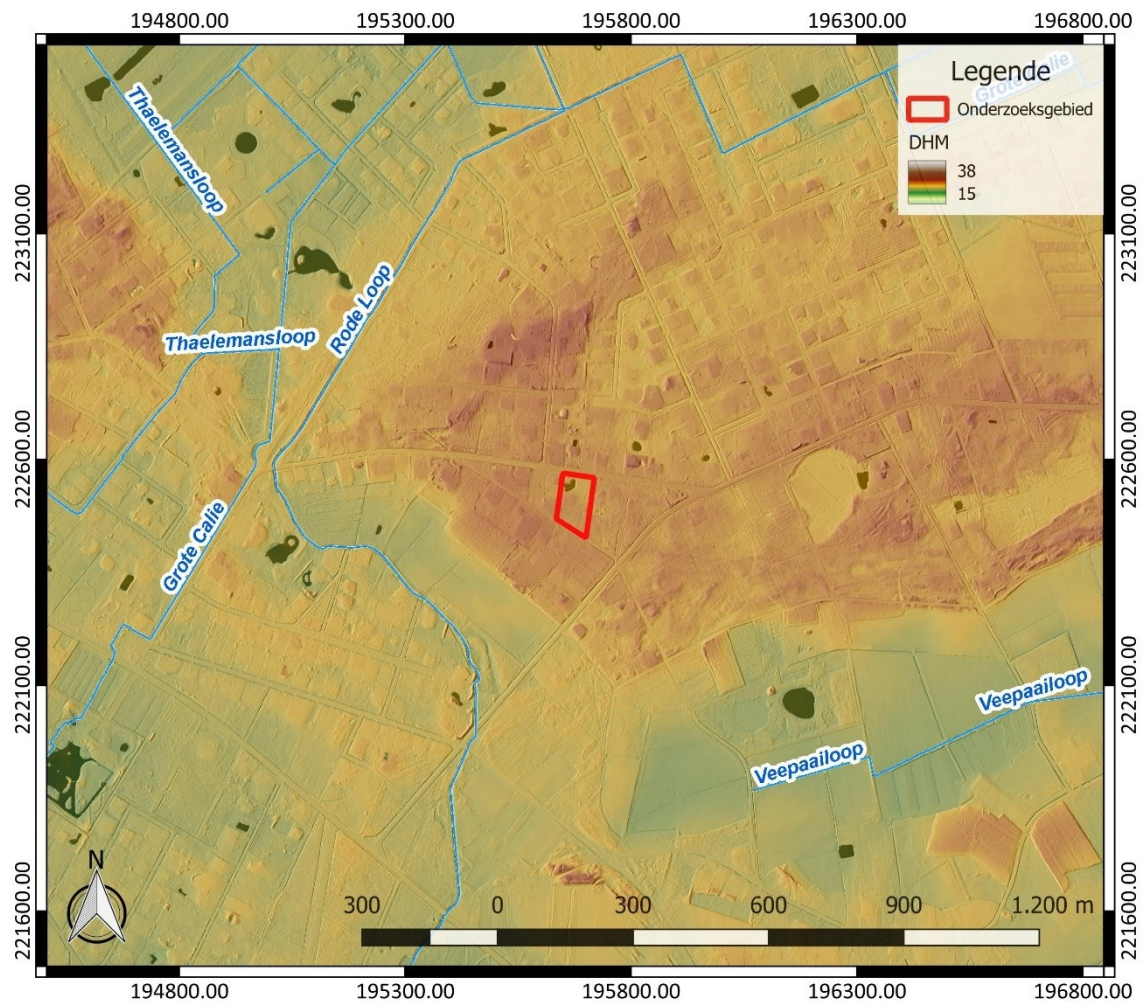
⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Kanton Turnhout [online], <https://id.erfgoed.net/themas/16229> (geraadpleegd op 4 december 2024).

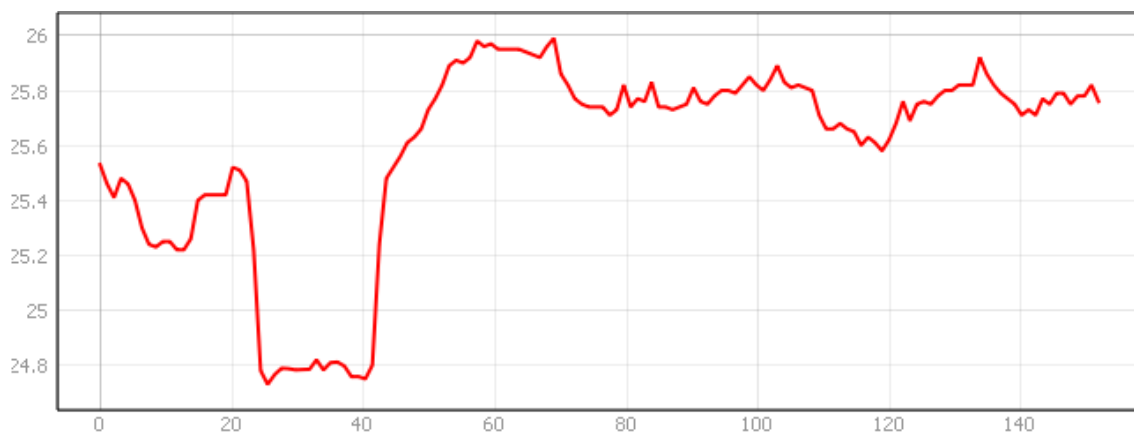
Figuur 5: Luchtfoto van 2023 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 6: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Multidirectional hillshade DHM Vlaanderen I, 25 cm, met aanduiding van het onderzoeksgebied

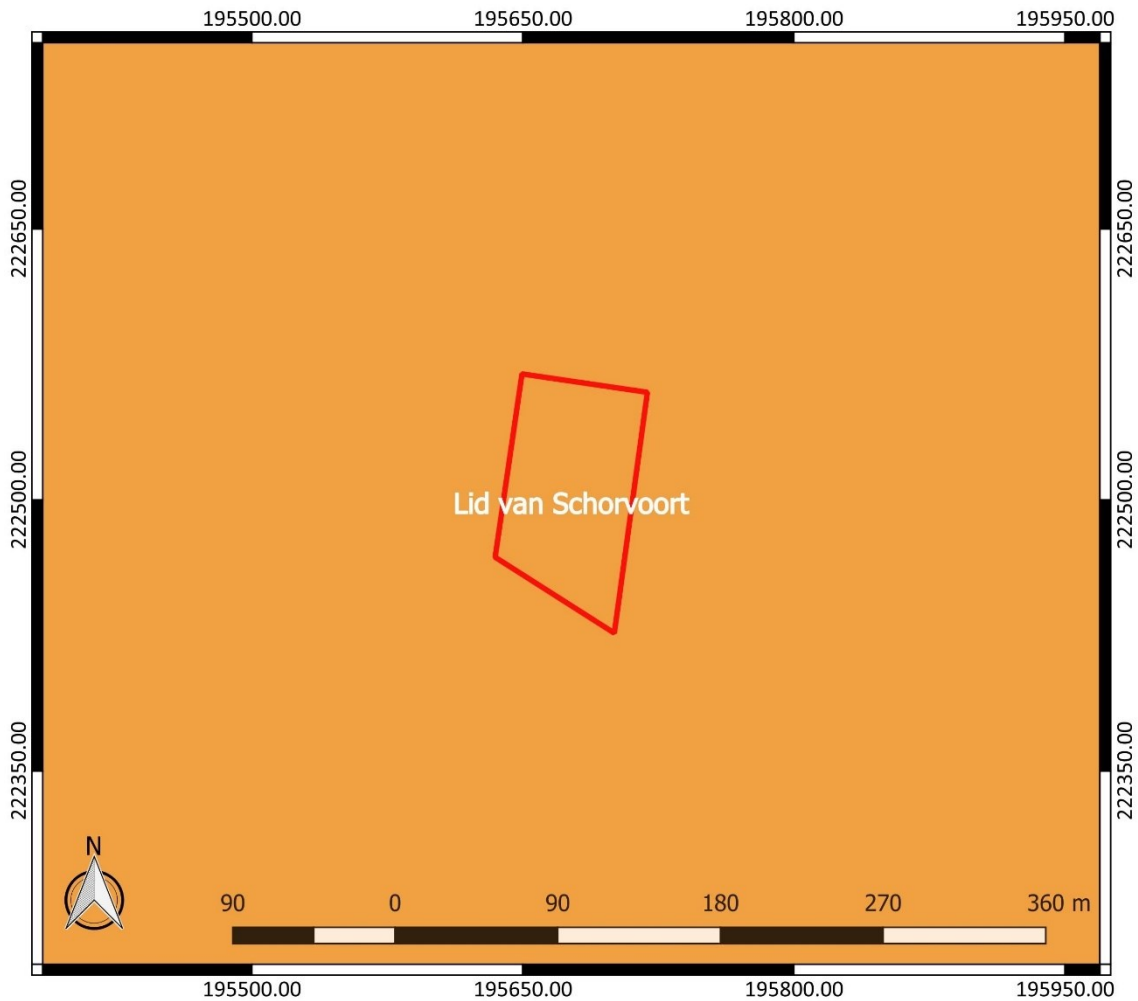

Figuur 7: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 25 cm (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 8: Hoogteverloop van noordwest naar zuidoost over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Het onderzoeksgebied bevindt zich op de oostelijke uitloper van de oost-west georiënteerde microcuesta van de Kempen. Het terrein kent een hoogte van 25,2 tot 26,0 m TAW (Figuur 8). Ter hoogte van een bestaande vijver in het noordwesten van het terrein ligt het maaiveldniveau nog lager, op een hoogte van ca. 24,8 m TAW.

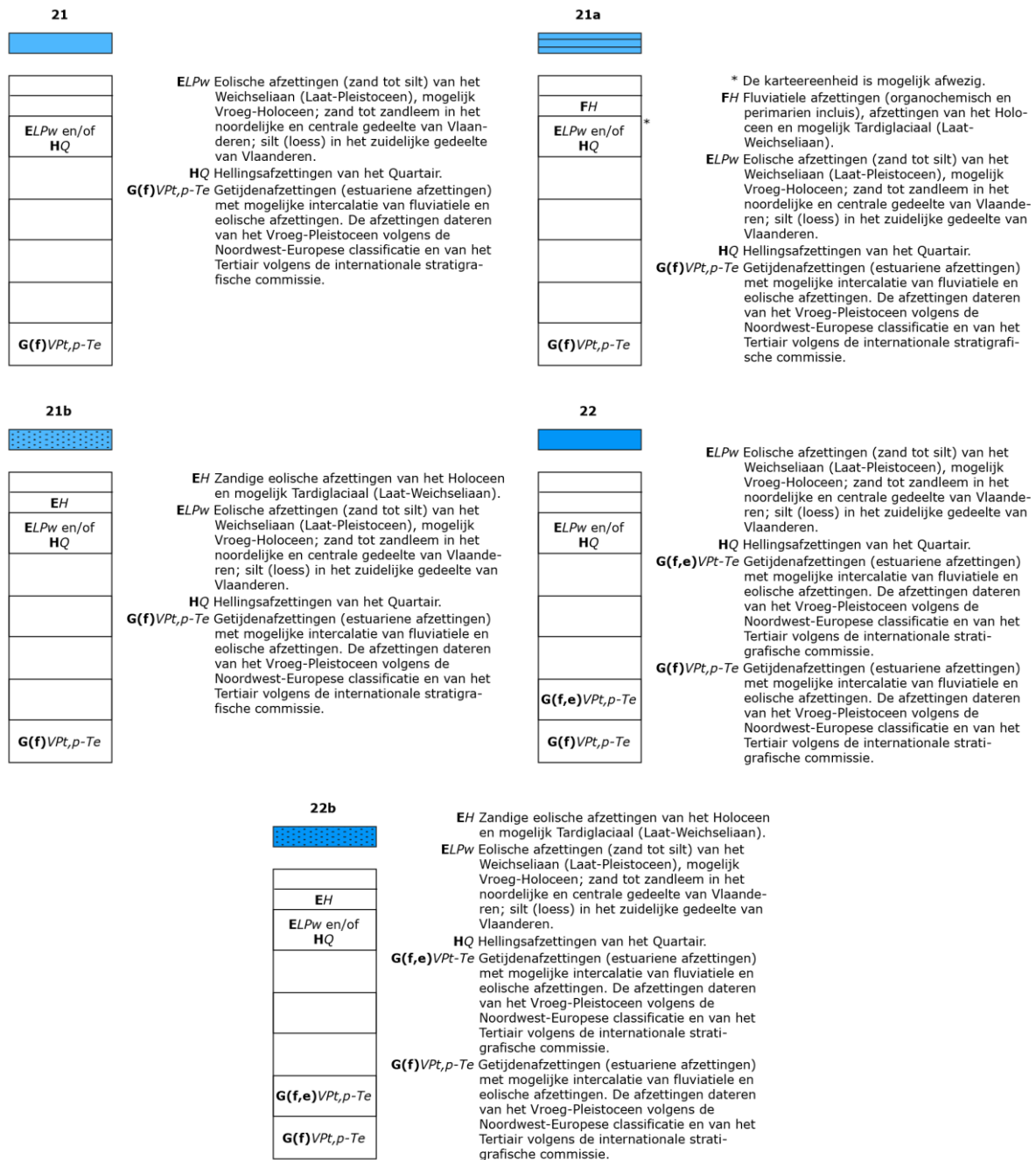
Figuur 9: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 9) bestaat uit het Lid van Schorvoort. Dit wordt gekenmerkt door witgrijs fijn zand, dat kwartsrijk is, dat weinig glauconiethoudend is en dat weinig glimmerhoudend is.⁵

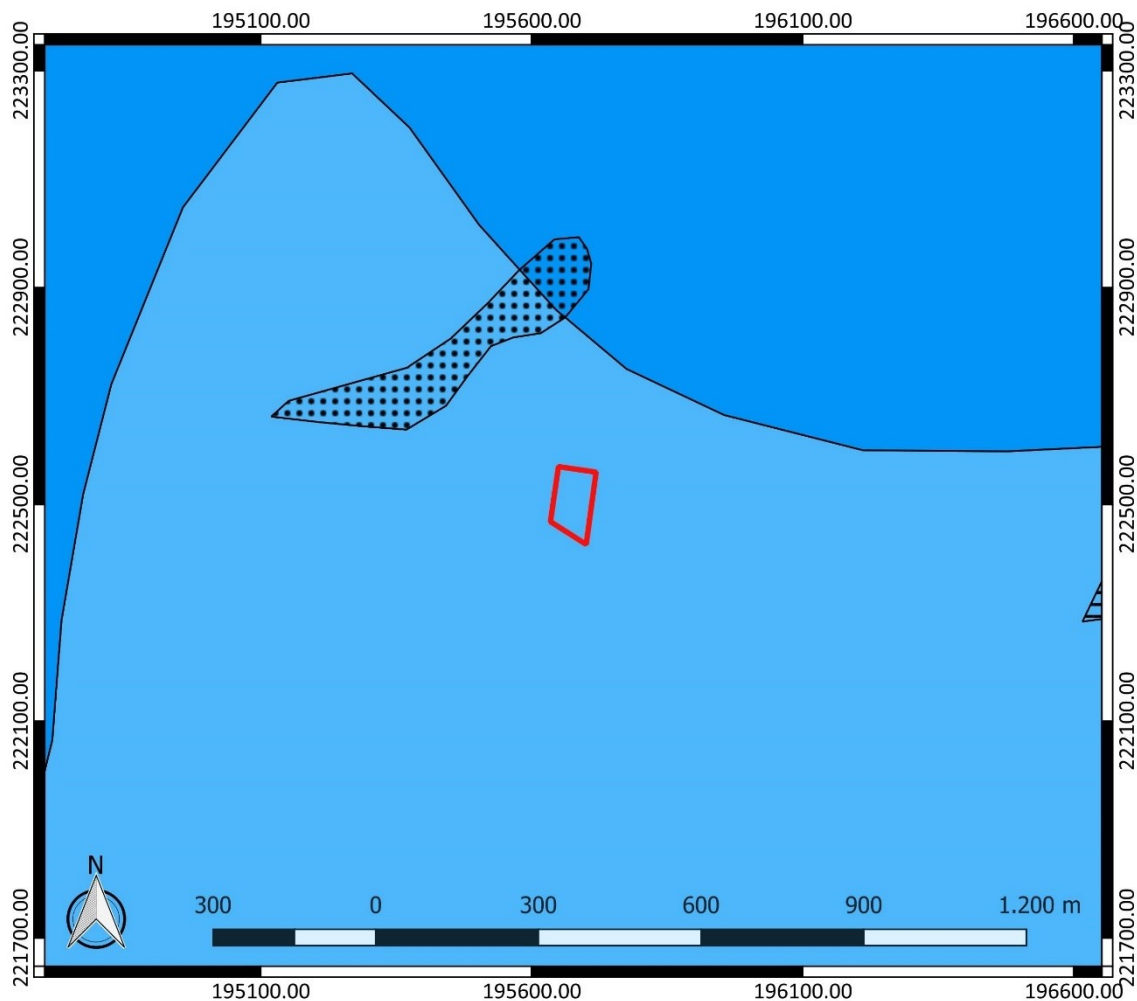
De quartairgeologische kaart (Figuur 11) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk van het Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. Hieronder bevinden zich oudere getijdenafzettingen (estuariene afzettingen) met mogelijke intercalatie van fluviatiele en eolische afzettingen. De afzettingen dateren van het Vroeg-Pleistoceen.⁶

⁵ www.geopunt.be/kaart

⁶ www.geopunt.be/kaart

Figuur 10: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

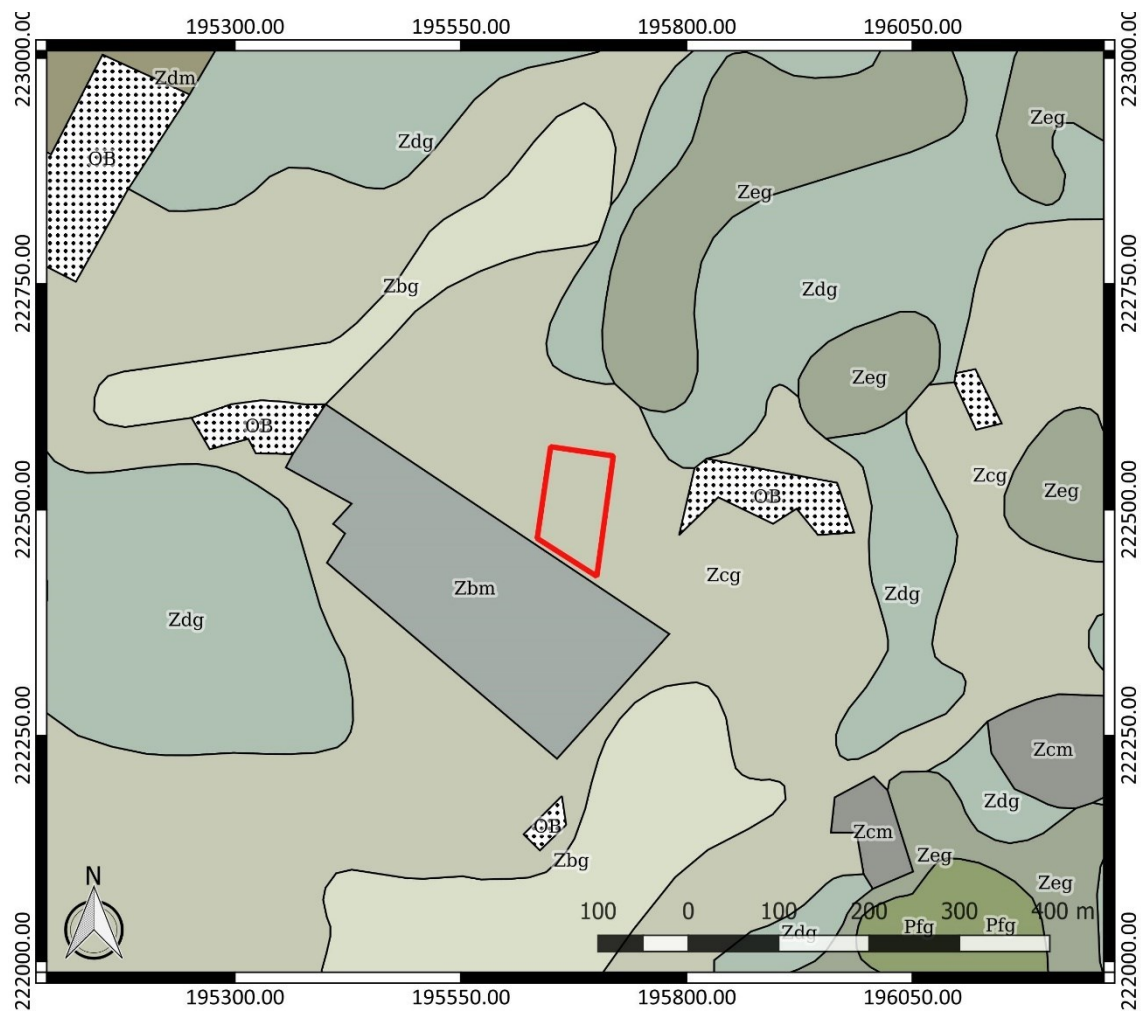
Figuur 11: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 12) situeert het onderzoeksgebied ter hoogte van een matig droge zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont (Zcg). De vermoedelijke aanwezigheid van een B-horizont kan op een goede bewaring van het bodemarchief wijzen.

Op korte afstand ten zuidwesten wordt een droge zandbodem met dikke antropogene humus A horizon (Zbm) aangegeven. Het is niet uitgesloten dat deze zich in effectiviteit uitstrekt tot binnen het onderzoeksgebied. De mogelijke aanwezigheid van een dikke antropogene humus A horizon kan wijzen op een goed bewaard bodemarchief. De antropogene horizon is waarschijnlijk een plaggenbodem, het restant van een systeem van bemesting waarbij mest uit de potstal vermengd met plaggen op de akkers werd gebracht. De algemene toepassing van plaggenbemesting in de Antwerpse Kempen is te situeren vanaf het begin van de 13de eeuw en werd toegepast tot aan de industrialisering van de landbouw. De meeste plaggenbodems lijken pas vanaf de 14de of 15de eeuw gevormd. Plaggenbodems kunnen relatief dik zijn en bijgevolg een conserverende werking hebben voor het onderliggende bodemarchief, dat bij ondiepe ingrepen en landbouwvoering niet meer geraakt wordt.⁷

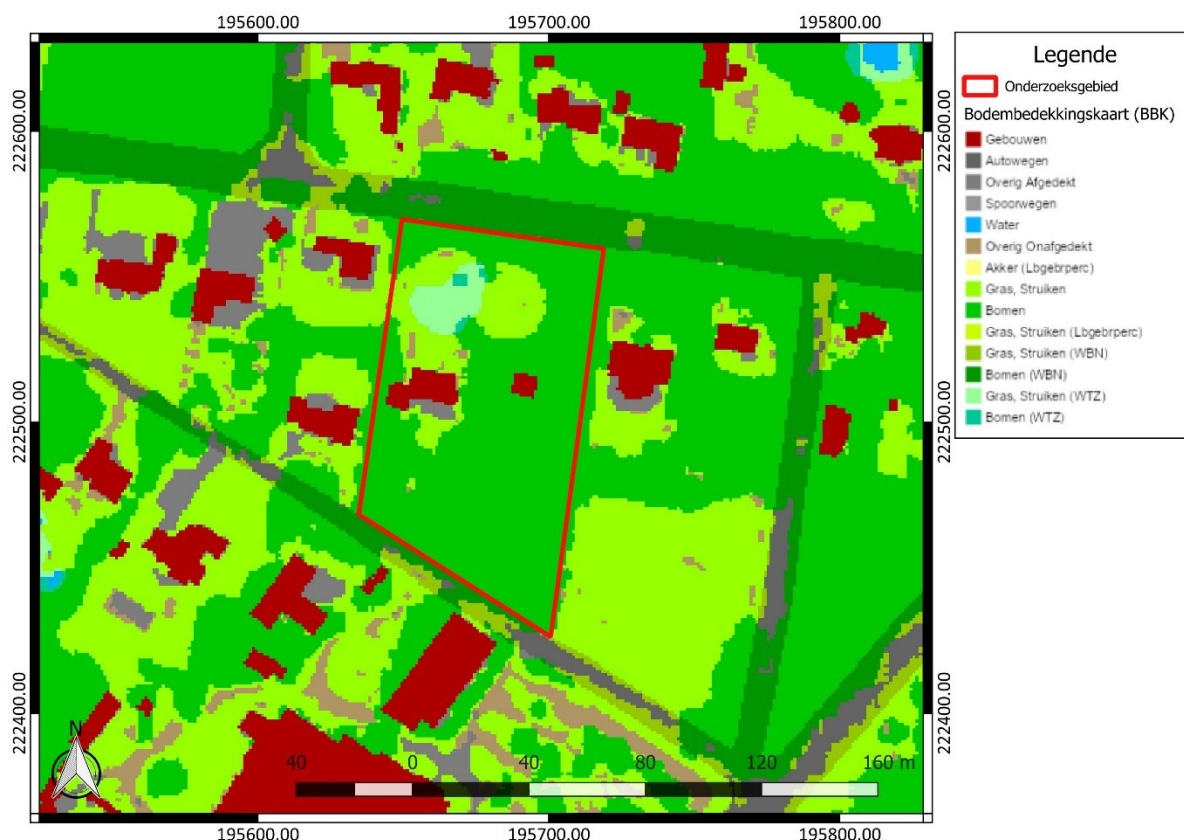
⁷ Bastiaens/Van Moernick 1994, 83-86; van Doesburg *et al.* 2007, 150

De vochtigheid van de bodems in de omgeving van het onderzoeksgebied varieert sterk, gaande van een natte tot een droge bodem. Vermoedelijk zijn er depressies aanwezig in de omgeving van het onderzoeksgebied.

Figuur 12: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruikskaat beperkt gebouwen, verhardingen en water te bemerken. Voor het grootste deel wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart ingenomen door gras, bomen en struiken (Figuur 13). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 5).

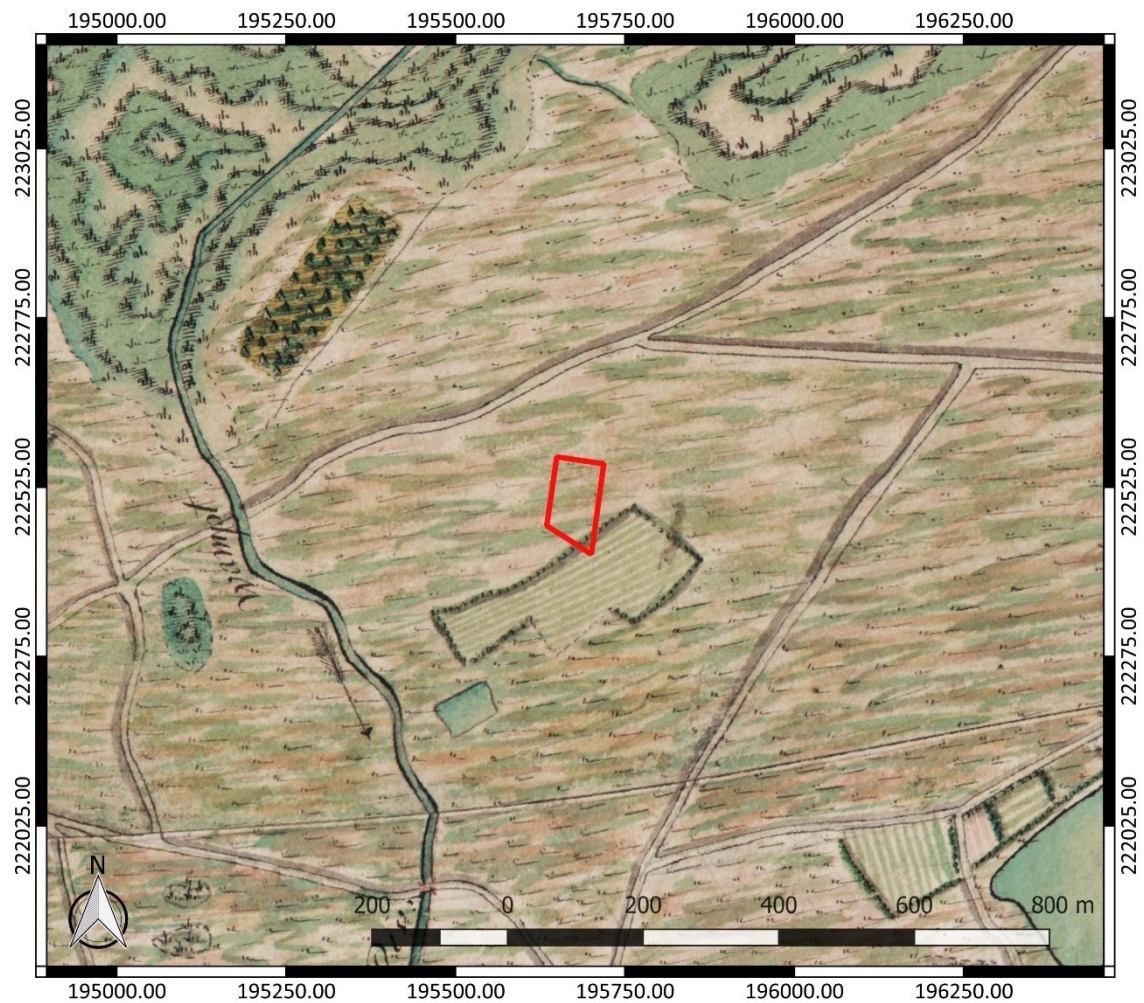
Figuur 13: Bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Oud-Turnhout bevat buiten het eigenlijke dorpscentrum verschillende oude gehuchten, zoals Oosthoven, Heieinde, Schuurhoven, Brooseinde, Eigen, Dijkzijde, Rhoode en Darisdonk. Aan de grotere beken (Aa en Wamp) op de hoger gelegen dekzandruggen bevinden zich sporen van prehistorische bewoning. Tot de 12de of 13de eeuw was een eerste nederzetting gelegen op een hoger gelegen dekzandrug in de omgeving van de Sint-Bavokerk. De oudste gekende vermelding van Oud-Turnhout klimt op tot 1333.⁸

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is het onderzoeksgebied grotendeels gesitueerd ter hoogte van heide. Het uiterste zuidoosten lijkt in gebruik als akkerland (Figuur 14). De Ferrariskaart is ter hoogte van het onderzoeksgebied en de omgeving ervan echter niet nauwkeurig ingetekend. Afgaande op de bodemkaart (zie hoger) lijkt het onderzoeksgebied volledig buiten het akkerland gesitueerd geweest te zijn en dus gelegen ter hoogte van heide, omdat er geen plaggenbodem aanwezig is volgens de bodemkaart. Het onderzoeksgebied bevindt zich, afgaande op de Ferrariskaart, op vrij grote afstand tot wegen. Ten westen wordt een waterloop gesitueerd. Het zal gaan om de voorloper van de huidige Rode Loop.

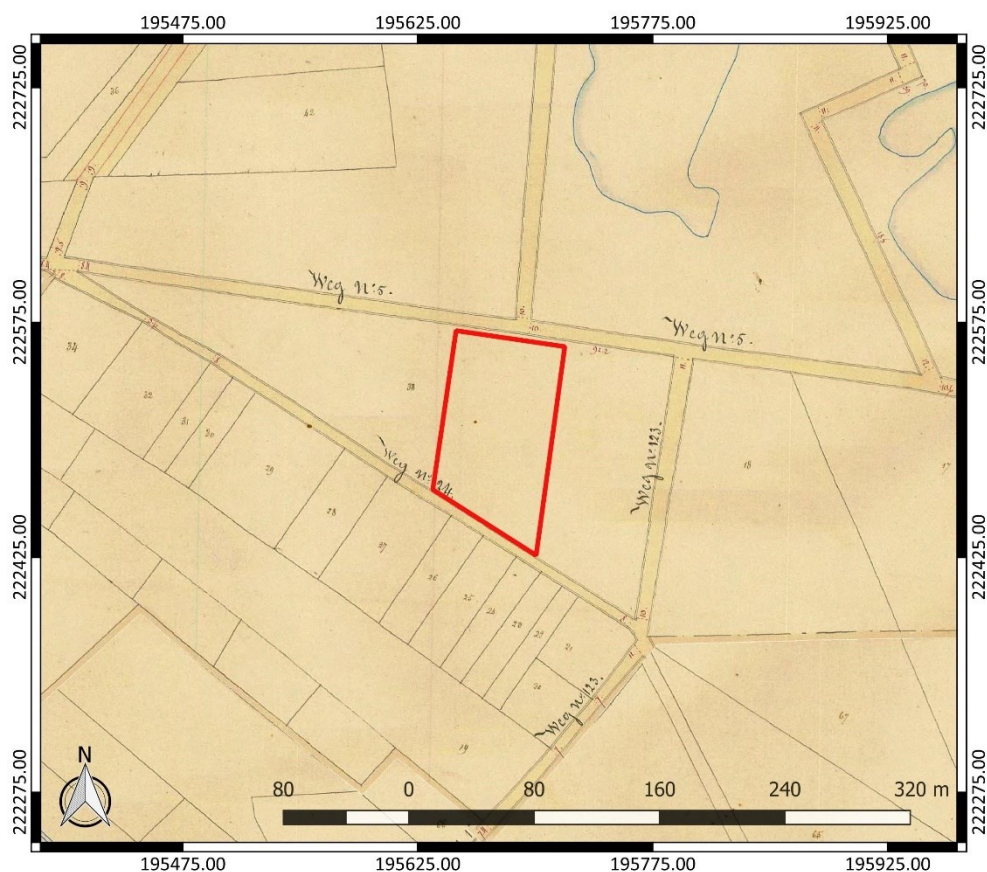
⁸ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Oud-Turnhout [online], <https://id.erfgoed.net/themas/13746> (geraadpleegd op 4 december 2024).

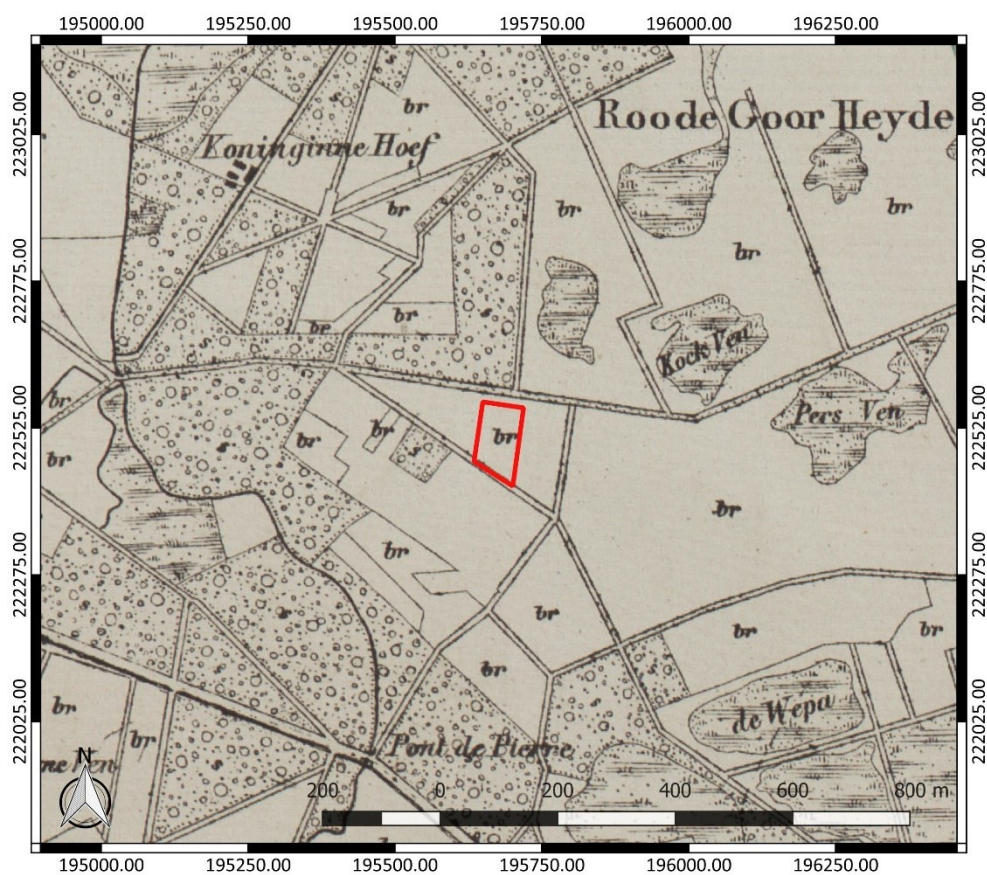
Figuur 14: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is te zien dat het onderzoeksgebied ondertussen aan de zuidelijke zijde aansluit op de historische voorloper van de huidige Engelstraat. In het noorden grenst het aan de historische voorloper van de huidige Staatsbaan. De Vandermaelenkaart (1846-1854) geeft aan dat het onderzoeksgebied nog steeds in gebruik was als heide.

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 17) toont centraal binnen het onderzoeksgebied een gebouw. Dit wordt omgeven door bomen. In het noorden heeft tuinaanleg plaatsgevonden. Op een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 18) is een gelijkaardig beeld te zien. In het noordwesten van het terrein is nu ook duidelijk de huidige vijver te zien. Op een recente luchtfoto is nog steeds een gelijkaardig beeld te zien als op de voorgaande luchtfoto (Figuur 5).

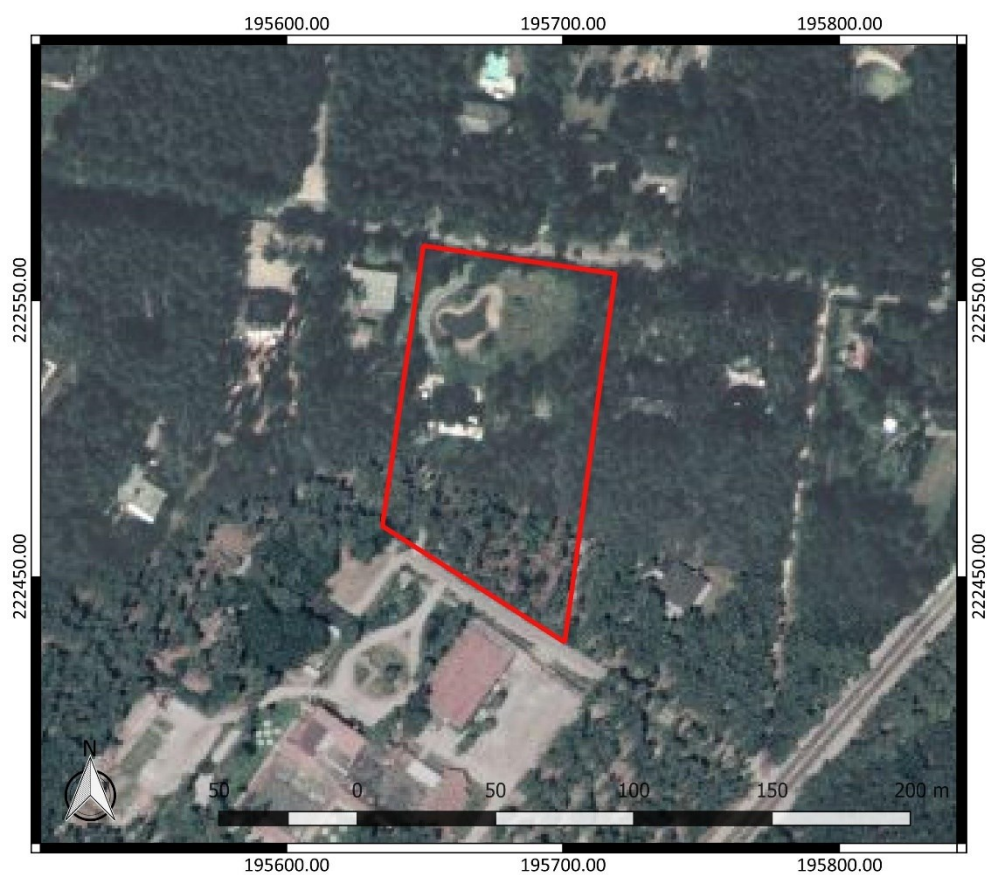
Figuur 15: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 16: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

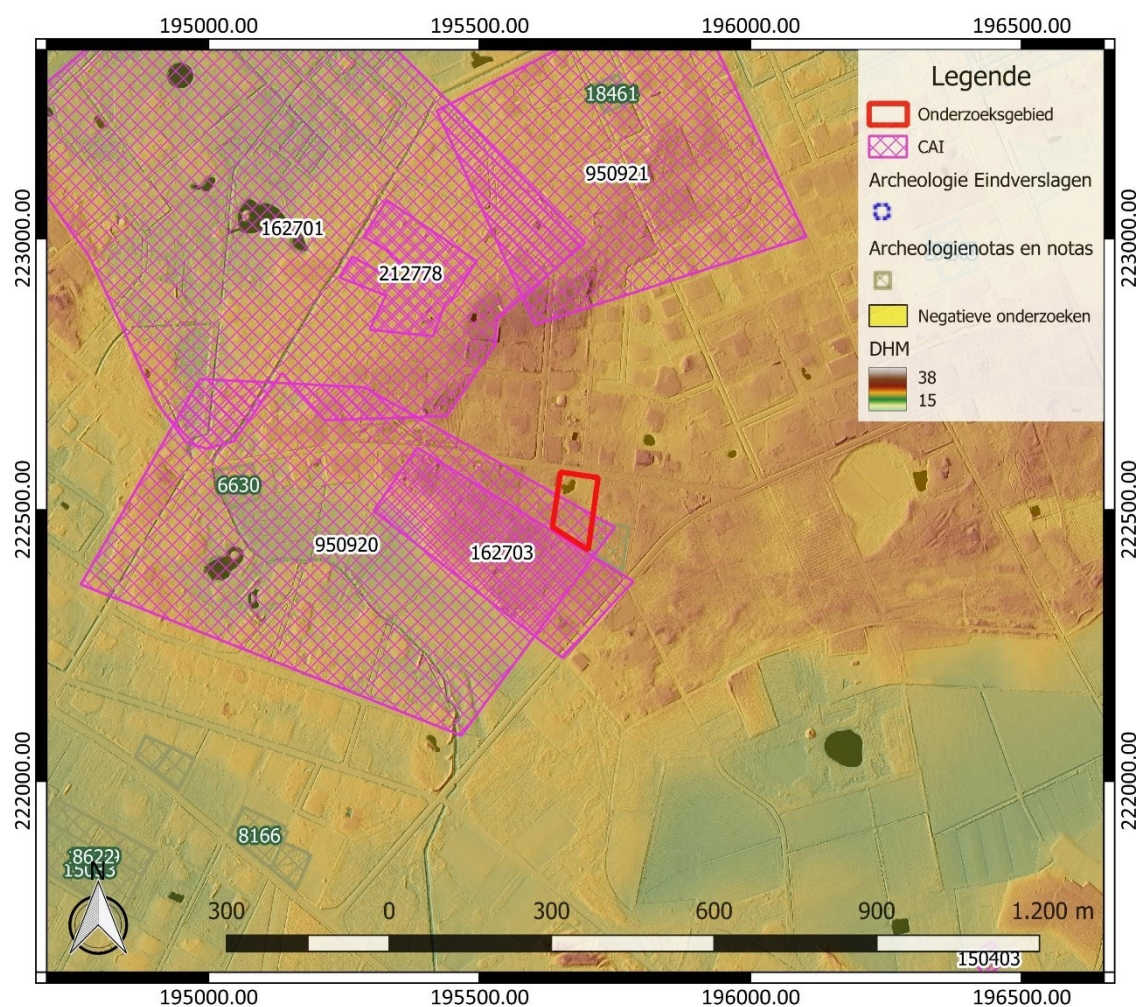
Figuur 17: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 18: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 19). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Figuur 19: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied
(<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

Het zuiden van het onderzoeksgebied bevindt zich ter hoogte van CAI ID 950920. Die werd reeds besproken bij de archeologische voorkennis (zie hoofdstuk 2.2). Het gaat om een "zone met prehistorische occupatiesporen", maar het zou ook kunnen gaan om sporen uit de metaaltijden.⁹

Onmiddellijk ten zuiden van het onderzoeksgebied, aan de overzijde van de Engelstraat, bevindt zich ook een CAI-locatie (CAI ID 162703). Het gaat om de aanduiding van een hoeve. Wanneer de hier gesitueerde "pottershoeve" werd opgericht, is niet duidelijk. In het midden van de 16de eeuw zouden er al twee huizen hebben gestaan.¹⁰

⁹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Zwaneven 1 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/950920> (geraadpleegd op 6 december 2024).

¹⁰ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: De Putterije [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/162703> (geraadpleegd op 6 december 2024).

Ten noorden en ten noordwesten van het onderzoeksgebied bevinden zich nog een aantal CAI-locaties. Maria van Hongarije liet de "Coninginnehoeve" bouwen op het perceel nabij de "Putterij", met de bedoeling de heidegronden te ontginnen en te cultiveren (CAI ID 162701). Vermoedelijk werd de hoeve gesloopt in de 17de eeuw. Een nieuwe hoeve werd gebouwd in het begin van de 19de eeuw (vanaf 1812 is er zekerheid dat er een nieuwe hoeve staat). Het gaat om kasteel De Lint, waarvan restanten zijn aangetroffen bij de heraanleg van de tuin in 2002. Vermoedelijk gaat het om dezelfde locatie als CAI ID 950921.¹¹

Ter hoogte van locatie CAI ID 162701 werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (CAI ID 212778). Hierbij kwamen spitsporen, ploegsporen en greppels aan het licht, die in verband gebracht worden met de ontginning van de Coninginnehoeve. Verder werd ook een paalkuil aangetroffen, die mogelijk het restant is van een Rommelasperge uit de Tweede Wereldoorlog, om landingen van vliegtuigen en paratroopers te voorkomen.¹²

Tot slot vinden we op al grote afstand ten zuidoosten van het terrein ook nog een crash site van een C-47 transportvliegtuig (CAI ID 150403). Het vliegtuig crashte op 19 september 1944 toen het op de terugweg was naar Engeland.¹³

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving die geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties geven, lichten we daarom hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied is gelegen op vrij grote afstand ten zuidoosten van het historische centrum van Oud-Turnhout. Het kent een gunstige landschappelijke ligging op de oostelijke uitloper van de oost-west georiënteerde microcuesta van de Kempen. De bodem kenmerkt zich volgens de bodemkaart door een matig droge zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont. In de omgeving zijn verschillende waterlopen aanwezig, maar deze bevinden zich al op vrij grote afstand tot het onderzoeksgebied. De vochtigheid van de bodems in de omgeving varieert wel sterk, van een natte tot een droge bodem. Het terrein bevindt zich verder ook gedeeltelijk ter hoogte van een CAI-locatie. Het gaat om een "zone met prehistorische occupatiesporen".

Vanaf de 18de eeuw beschikken we over historische kaarten en luchtfoto's om de gebruiksevolutie van het terrein te reconstrueren. Dit leert ons dat het terrein tot in de 19de eeuw in gebruik was als heide. In de omgeving werd heide ontgonnen, vermoedelijk vanaf of zelfs voor de 16de eeuw.

¹¹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Coninginnehoeve [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/162701> (geraadpleegd op 6 december 2024); Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Oud-Turnhout 5 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/950921> (geraadpleegd op 6 december 2024).

¹² Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Lintbekelaan [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/212778> (geraadpleegd op 6 december 2024).

¹³ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Crash site C-47 transportvliegtuig (Dakota) [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/150403> (geraadpleegd op 6 december 2024).

Restanten die wijzen op ontginning zijn bij archeologisch proefsleuvenonderzoek in de omgeving ook effectief vastgesteld. Verder is mogelijk ook een verdedigingsspoor (rommelasperge) uit de Tweede Wereldoorlog gevonden en is in de ruime omgeving sprake van een crash site uit de Tweede Wereldoorlog. Op basis van de bodem, de landschappelijke ligging en de gekende archeologische waarden in de nabije en de ruimere omgeving van het onderzoeksgebied houden we er rekening mee dat resten van de steentijd tot de nieuwste tijd kunnen voorkomen.

Op de geraadpleegde luchtfoto's, die teruggaan tot in de jaren 1970, is de aanwezigheid van een gebouw te zien, centraal op het terrein, dat omgegeven wordt door bebossing. In het noordwesten van het terrein werd ook een vijver aangelegd. Mogelijk heeft de oprichting van het gebouw en de aanleg van de vijver plaatselijk een negatieve impact gehad op het aanwezige bodemarchief.

Wat is de impact van de geplande werken?

Het volledige terrein wordt verkaveld, maar ter hoogte van lot A worden in het kader van de aanvraag van een verkavelingsvergunning geen bodemingrepen gepland. Het bestaande gebouw blijft hier gewoon behouden en wordt uit de verkaveling gesloten. Ter hoogte van loten 1 en 2 worden in functie van de verkavelingsvergunning wel bodemingrepen gepland. De voornaamste werken omvatten de bouw van woningen en omgevingsaanleg. Van verschillende bodemingrepen ligt de precieze verstoringsdiepte nog niet vast. Een groot deel van de bestaande bomen blijft wel behouden. Dit doet besluiten dat binnen een zone van ca. 2578 m² het bodemarchief bedreigd wordt.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied mogelijk archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is gebaseerd op de gunstige landschappelijke ligging van het terrein op een uitloper van de microcuesta van de Kempen, de verwachte bodem(s) en de gekende archeologische waarden in de omgeving. De omgeving van het onderzoeksgebied kenmerkt zich door een sterke variatie in de vochtigheid van de bodem, gaande van natte naar droge bodems. We houden rekening met het mogelijke voorkomen van relevante archeologische resten uit de steentijd tot de nieuwe tijd. Het kan zowel om sporensites als om artefactensites gaan.

Historische kaarten tonen ons dat het terrein lange tijd in gebruik was als heide, tot het bebost werd en er beperkt bebouwing opgericht werd. Mogelijk had dit enige negatieve impact op het bodemarchief. Dat geldt ook voor de aanleg van een vijver in het noordwesten van het terrein.

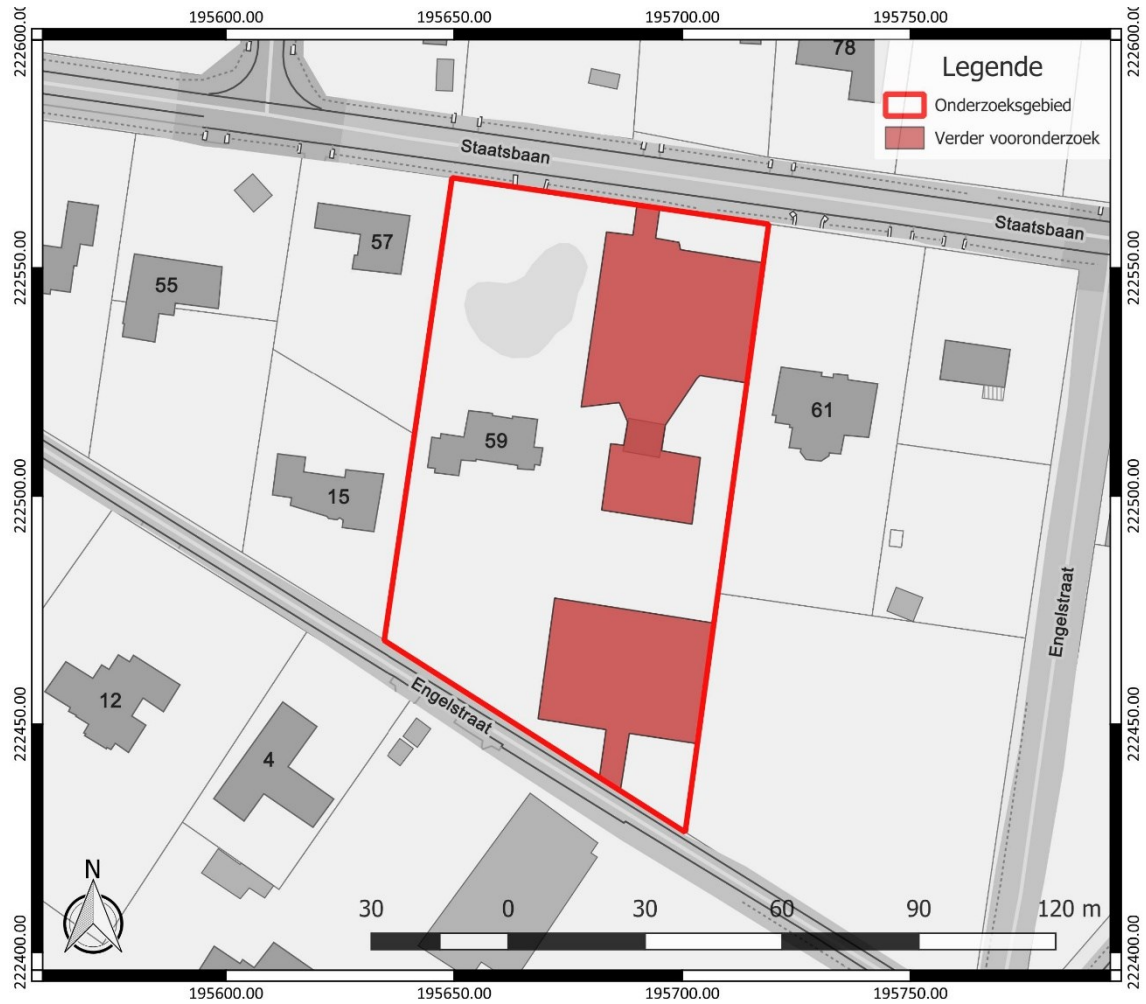
De geplande werken betekenen een bijkomende bedreiging voor het nog aanwezige bodemarchief in een zone van ca. 2578 m². Gezien het archeologisch potentieel van het terrein is daarom bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig in de zone die bedreigd wordt door de geplande werken.

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt.

Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein bebouwd, verhard of begroeid is.

Landschappelijk bodemonderzoek is wel relevant om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites beter in te kunnen schatten. Afhankelijk van de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites is mogelijk bijkomend onderzoek naar steentijd artefactensites nodig.

Tot slot dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

Figuur 20: Aanduiding van de zone waar verder vooronderzoek nodig is, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

3 Samenvatting

Naar aanleiding van plannen voor de inrichting voor een verkaveling, diende een archeologienota opgesteld te worden. Uit het uitgevoerde bureauonderzoek blijkt dat het terrein archeologisch potentieel kent. We houden rekening met het mogelijke voorkomen van relevante archeologische resten uit de steentijd tot de nieuwe tijd. Verder verwachten we voor het grootste deel van het terrein een goed bewaard bodemarchief op basis van de gebruiksevolutie van het terrein zoals we die konden reconstrueren aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's. Zo weten we dat het terrein lange tijd in gebruik was als heide, tot het bebost werd. Er werd ook beperkt bebouwing opgetrokken en er werd een vijver aangelegd. Deze bodemingrepen hebben mogelijk wel al voor een aantasting van het bodemarchief gezorgd. Verder blijkt uit een evaluatie van de impact van de geplande werken dat ter hoogte van loten 1 en 2 een mogelijke bijkomende aantasting van het nog aanwezige bodemarchief kan optreden. Omwille van het archeologisch potentieel van het terrein is hier daarom bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Bastiaens, J./J.M. Van Moernick, 1994: Bodemsporen van beddenbouw in het zuidelijk deel van het plaggenlandbouwareaal: getuigen van 17de-eeuwse landbouwintensivering in de Belgische provincies Antwerpen en Limburg en de Nederlandse provincie Noord-Brabant, *Historisch Geografisch Tijdschrift* 12.3, 81-90.

Van Doesburg, J./M. De Boer/J.H.C. Deeben, 2007: *Essen in zicht. Essen en plaggendekken in Nederland. Onderzoek en beleid*, Amersfoort (Nederlandse archeologische rapporten 34).

4.2 Websites

Cartesius (2024)

<https://www.cartesius.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2024)

<https://dov.vlaanderen.be/>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2024)

<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2024)

<https://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2024)

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2024)

<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

